

3. Zaposlenost i zarade

Prema podacima aprilske Ankete o radnoj snazi (ARS) stanje na tržištu rada je i dalje nepovoljno, uz određene znakove poboljšanja. Znaci poboljšanja su skromni, i nije izvesno da li su održivi imajući u vidu recesiju u većem delu privrede. Stopa zaposlenosti, iako povećana za 1.1 procentni poen u odnosu na april 2012, nalazi se na vrlo niskom nivou od 45.8%. Stopa nezaposlenosti je smanjena za 1.1 procentni poen, ali i dalje zabrinjavajuće visoka i iznosi 25%. Stopa nezaposlenosti mladih (15-24 godine) iako je za godinu dana smanjena za 1.2 pp, trenutno je skoro dvostruko veća u odnosu na nezaposlenost celokupne populacije i iznosi 49,7%. Posmatrano po regionima, jedino Beograd ima stopu nezaposlenosti ispod ukupne i ona iznosi 19,2%. U odnosu na april 2012., stopa nezaposlenosti je najviše opala upravo u regionu Beogradu, za 3,6 procentna poena, a potom u i Vojvodini, 2,4 procentna poena. U pogledu nivoa obrazovanja, najveća stopa nezaposlenosti se beleži kod lica bez škole i dvostruko je veća u odnosu na pojedince sa visokim obrazovanjem. Njihova stopa nezaposlenosti je i najviše porasla u posmatranom periodu što može biti posledica smanjenog izdvajanja za javne radove poslednjih godinu dana, imajući u vidu da ove aktivnosti najviše angažuju niskokvalifikovanu radnu snagu. Neto zarada na nivou celokupne privrede nastavlja realno da opada i u Q2 ove godine. Posmatrano po regionima, neto zarada je u prvoj polovini 2013. u odnosu na isti period prošle godine najviše porasla u regionu Šumadije i Zapadne Srbije. U okviru delatnosti, zarade su najviše porasle u sektoru Stručnih, naučnih i tehničkih delatnosti, kako u odnosu na prethodni kvartal tako i u odnosu na Q2 prošle godine.

Zaposlenost

Stopa zaposlenosti u aprilu 2013. i dalje na zabrinjavajuće niskom nivou od 45.8%

Iako je broj zaposlenih na osnovu podataka aprilske Ankete o radnoj snazi (ARS) porastao u odnosu na isti period prošle godine za skoro 45.000 lica, a stopa zaposlenosti za 1,6 procentnih poena ona je i dalje na zabrinjavajuće niskom nivou od 45.8% (Tabela T3-1). Sada je već izvesno da se neće ostvariti projekcije iz Nacionalne strategije zapošljavanja za period 2011-2020 prema kojoj je predviđeno da ukupna zaposlenost dostigne minimum 2010. godine, a da se vrati na predkrizni nivo 2013. godine. Kako stvari trenutno stoje, zaposlenost je dostigla minimum aprila 2012. i od tada veoma blago raste, ali se još ne zna koliko su ove uzlazne promene zaista postojane i koliko će vremena biti potrebno da se zaposlenost vrati na stanje pre početka krize.

Tabela T3-1. Srbija: zaposlenost i nezaposlenost po Anketi o radnoj snazi¹⁾, 2008-2013

		Ukupan broj zaposlenih 15-64 god. ²⁾	Broj zaposlenih poljoprivrednika i pomažućih članova u poljoprivredi 15-64 ³⁾ god.	Stopa zaposlenosti 15-64 god.			Ukupan broj nezaposlenih 15-64 god.	Stopa nezaposlenosti 15-64 god.		
				Ukupno	Muškarci	Žene		Ukupno	Muškarci	Žene
		1	2	3			4	5		
2008	April	2.652.429	..	54,0	62,3	46,0	432.730	14,0	12,4	16,1
	Oktobar	2.646.215	443.243	53,3	62,2	44,7	457.204	14,7	12,7	17,3
2009	April	2.486.734	437.957	50,8	58,7	43,3	486.858	16,4	15,0	18,1
	Oktobar	2.450.643	411.303	50,0	57,4	42,7	516.990	17,4	16,1	19,1
2010	April	2.278.504	326.623	47,2	54,3	40,3	572.501	20,1	19,4	21,0
	Oktobar	2.269.565	352.724	47,1	54,4	39,9	565.880	20,0	19,0	21,2
2011	April	2.191.392	340.528	45,5	52,2	38,8	649.155	22,9	22,7	23,1
	Oktobar	2.141.920	329.378	45,3	52,5	37,9	690.782	24,4	23,5	25,6
2012	April	2.083.604	317.879	44,2	51,1	37,1	735.209	26,1	25,6	26,7
	Oktobar	2.201.760	345.883	46,4	53,7	39,1	661.698	23,1	22,1	24,5
2013	April	2.127.649	315.109	45,8	53,6	38,1	707.440	25,0	23,1	27,3

Izvor: Anketa o radnoj snazi (ARS), RZS.

Napomene:

1) Anketa o radnoj snazi se od 2008. sprovodi dva puta godišnje - u oktobru i u aprilu.

2) Lica između 15 i 64 godina se smatraju licima radnog uzrasta.

3) Do oktobra 2008. godini u ARS nije postojala klasifikacija 15-64 za broj zaposlenih u poljoprivredi i pomažućih članova domaćinstva, već samo 15+.

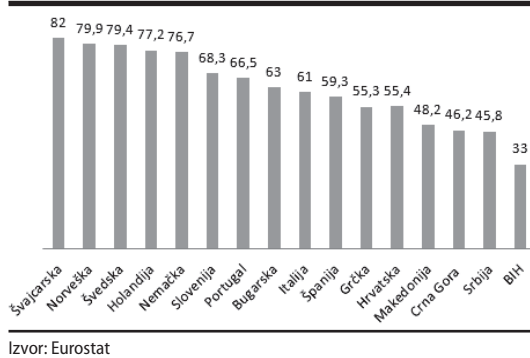
3. Zaposlenost i zarade

Nastavlja se pad zaposlenih u prerađivačkoj industriji i građevinarstvu

U privatnom sektoru raste procenat zaposlenih u svojoj ekonomiji, dok registrovana zaposlenost opada

Koliko je situacija u pogledu stope zaposlenosti u Srbiji zabrinjavajuća govore uporedni podaci. Na grafiku su predstavljene stope zaposlenosti za određen broj evropskih zemalja, počevši od onih koje beleže najviše stope u 2012., preko zemalja juga Evrope gde je, sa dolaskom krize, situacija na tržištu rada značajno pogoršana. Najzad, na samom dnu lestvice je Srbija i zemlje u okruženju.

Grafik T3-1 Stope zaposlenosti za odabran broj evropskih zemalja, 2012.

Izvor: Eurostat

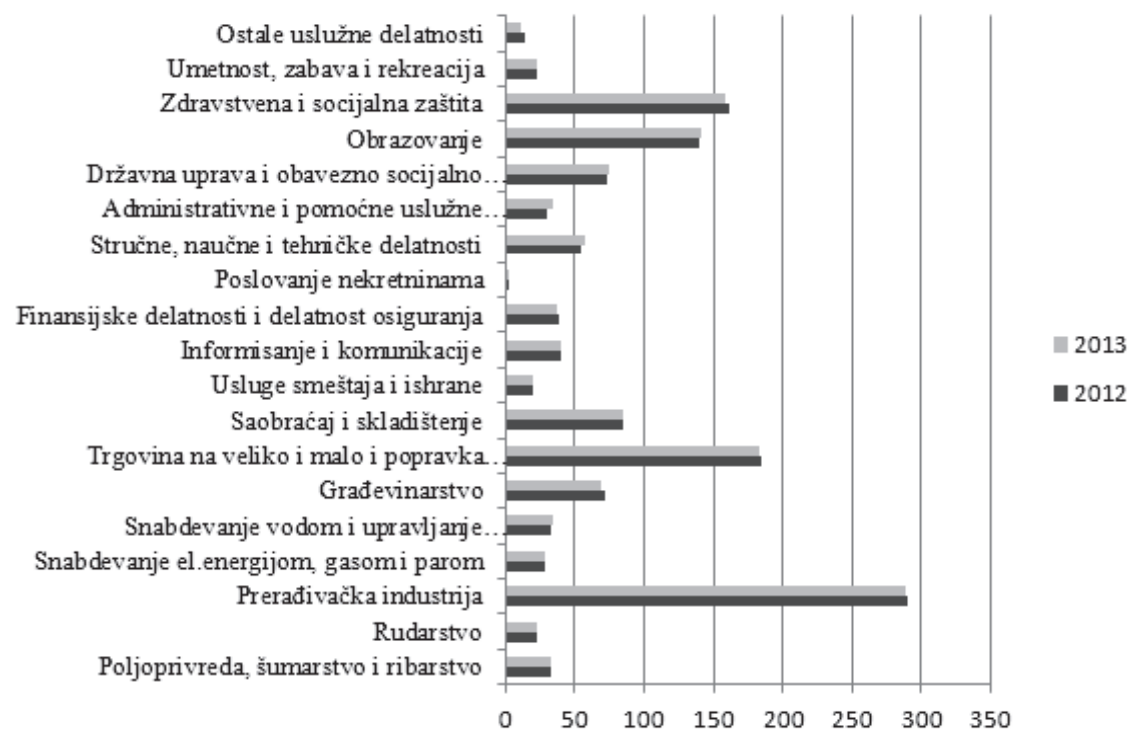
Procenat zaposlenih u privatnoj registrovanoj privredi u ukupnom broju zaposlenih je opao sa 55,4% na 53,9% između aprila ove i prošle godine. Učešće zaposlenih u privatnoj ne registrovanoj privredi u ukupnom broju zaposlenih je poraslo sa 11% na 12,3%. Skroman rast učešća u ukupnoj zaposlenosti od 0,3 procentna poena beleže ostali oblici svojine, dok je udeo zaposlenih u državnoj svojini ostao skoro nepromenjen, 31,6% ove i 31,7% prošle godine (Tabela T3-2).

Tabela T3-2. Struktura zaposlenih lica prema obliku svojine, u %

	2012, april	2013, april
Privatna registrovana svojina	55,4	53,9
Neregistrovana privatna svojina	11	12,3
Državna svojina	31,7	31,6
Ostali oblici svojine	1,9	2,2

Izvor: ARS, april 2012. ARS, april, 2013.

Grafik G3-1 Zaposleni po delatnostima, podaci u hiljadama

Izvor: Anketa RAD, RZS

Formalna zaposlenost u Q2 2013. nepromenjena u odnosu na isti period prošle godine, rast u svega 5 od ukupno 19 sektora

Prema podacima iz ankete RAD, uočavamo da je ukupna formalna zaposlenost u drugom kvartalu ove godine ostala nepromenjena u odnosu na Q2 2012 (Tabela TP-4). Posmatrano po sektorima delatnosti, broj zaposlenih je povećan samo u pet od ukupno devetnaest sektora. Rast je evidentiran u sektoru Snabdevanja vodom i upravljanja otpadnim vodama za 5%, Stručnim,

naučnim i tehničkim delatnostima, 5,8%, Administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima za 14,7%, kao i u Državnoj upravi i obaveznom socijalnom osiguranju za 2% i u oblasti Umetnosti, zabave i rekreacije, 2,%. Sa stanovišta zdravog rasta zaposlenosti nepovoljna je okolnost to što je od pet sektora u kojima je porasla formalna zaposlenost u tri izrazito dominira država, dok je u druga dva prisutna u značajnoj meri. Najveći pad zaposlenih evidentiran je u sektoru Ostalih uslužnih delatnosti¹ za 20%, zatim u Građevinarstvu i Finansijskoj i delatnosti osiguranja za po 3.5% (Grafik G3-1).

Stopa nezaposlenosti iznosi 25% i opala je odnosu na april 2012. za 1,1 procentni poen

Prema Anketi o radnoj snazi, broj nezaposlenih između aprila prošle i ove godine opao je za približno 30.000 lica. Pad nezaposlenosti je izraženiji kod muškaraca i iznosi 2,5 procentnih poena, dok je kod žena nezaposlenost opala za svega 0,6 procentnih poena (Tabela T3-1).

Stopa nezaposlenosti mladih (15–24 godine) i dalje zabrinjavajuće visoka

Stopa nezaposlenosti mladih, starosti od 15 do 24 godine, je dvostruko veća u odnosu stopu nezaposlenosti celokupne populacije. Iako je opala je za 1,2 procentna poena (pp) u odnosu na april prošle godine i dalje je izrazito visoka i iznosi 49,7% (Tabela T3-3). U Osvrtu više govorimo o novim merama, takozvanim garancijama za mlade koje se u Evropskoj uniji ali i kod nas sprovode u cilju rešavanja ovog prioritarnog društvenog i ekonomskog problema

Za ostale starosne grupe nezaposlenost je opala za 1,5 procentnih poena, a najmanji pad se odigrao kod osoba starosti od 45 do 54 godine (0.9 procentnih poena).

Stopa nezaposlenosti je najviše opala u regionu Beograda i trenutno iznosi 19,2%

U aprilu ove poslednjih godinu dana stopa nezaposlenosti je opala u sva četiri regiona, a najviše u Beogradu, 3,6 i Vojvodini, 2,4 procentna poena. Najmanji pad nezaposlenosti zabeležen je u regionu Južne i Istočne Srbije, neznatna 0.3 pp (Tabela T3-3).

Posmatrano po obrazovnom nivou najviše je porasla nezaposlenost lica bez škole

Posmatrano po obrazovnom nivou, nezaposlenost je jedino opala za lica koja imaju srednji nivo obrazovanja i to za 2,3 pp (Tabela T3-3). U odnosu na april prošle godine, nezaposlenost lica bez škole porasla je za 15% (1.800 lica). Ovo može biti posledica sve manjeg izdvajanja sredstava za javne radove, koji pretežno upošljavaju radnike nižeg obrazovnog profila, kao i sve manje učešće slabije obrazovanih radnika u javnim radovima. U drugim zemljama, pored javnih radova mere koje se koriste u cilju poboljšanja položaja nekvalifikovanih pripadnika radne snage su programi funkcionalnog opismenjavanja odraslih i opšte obuke. Program funkcionalnog opismenjavanja odraslih je bio uveden 2004. godine kod nas na eksperimentalnoj osnovi, ali se nije održao. Potom je 2011., započeo novi program koji finansira Evropska unija pod nazivom "Druga šansa". Planirano je da do kraja 2013. godine kroz ovaj koncept funkcionalnog opismenjavanja prođe 4000 odraslih preko 15 godina starosti bez završenog osnovnog obrazovanja i stručne osposobljenosti.

Još jedan program koji bi potencijalno mogao da najviše koristi osobama sa niskim obrazovanjem je "Obuka za poznatog poslodavca" ali pod pretpostavkom da se ojača i više usmeri ka osobama nižeg obrazovnog profila što trenutno nije slučaj.

Tabela T3-3. Stopa nezaposlenosti prema starosnoj grupi i obrazovnom nivou

	Starosne grupe					Obrazovni nivo			
	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	bez škole	niži	srednji	visoki
stopa nezaposlenosti, april 2012	50,9	33,2	22,2	20,7	19,1	25,2	26,6	28,7	18
stopa nezaposlenosti, april 2013	49,7	32,6	20,7	19,8	17,6	40,2	26,5	26,4	19,4

Izvor: ARS, april 2012. i april 2013.

¹ Ovaj sektor (kao rezidualna kategorija) obuhvata delatnosti organizacija na bazi učlanjenja, popravku računara, popravku predmeta za ličnu upotrebu i upotrebu u domaćinstvu i različite lične uslužne delatnosti.

3. Zaposlenost i zarade

Procenat nezaposlenih koji traže posao duže od godinu dana iznosi 76,3%

Prema ARS iz aprila ove godine, 76,3% nezaposlenih spada u kategoriju dugoročno nezaposlenih, odnosno traže posao godinu dana i duže. Ovaj procenat je značajno povećan od početka krize, odnosno 2008. godine, kada je iznosio 71,6% (ARS, april 2008.). Podatak da skoro 40% nezaposlenih čeka posao duže od četiri godine je krajnje zabrinjavajući. Dodatno, činjenica da čak 17% nezaposlenih traži posao duže od 10 godina upućuje na značajan broj obeshrabrenih ljudi, najverovatnije gubitnika tranzicije, koje je ekonomska kriza dodatno gurnula na marginu tržišta rada.

Učešće dugoročno nezaposlenih u ukupnom broju nezaposlenih se ne razlikuje prema polu ukupno posmatrano, ali postoje velike razlike po regionima. Tako na primer, u regionu Šumadije i Zapadne Srbije čak 81,6% nezaposlenih žena traži posao duže od godinu dana, a najmanji broj beleži Vojvodina, 71,3% nezaposlenih žena. Prema obrazovnom nivou, čak najveći broj dugoročno nezaposlenih je među populacijom starosti od 55-64 godine, čak 86,4%. Najzad, među nezaposlenim osobama koje su visokoobrazovane ima najmanje pojedinaca koji traže posao duže od godinu dana (69,4%), a najviše među osobama bez škole (83%).

Zarade**Prosečna mesečna bruto zarada realno manja za 4,1% u odnosu na isti kvartal prethodne godine**

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, na međugodišnjem nivou prosečna mesečna bruto zarada je nominalno viša za 5,9%, a realno manja za 4,1%. (Tabela T3-4). Prosečna mesečna neto zarada u drugom kvartalu ove godine iznosila je 44.248 dinara ili 395 evra, i bila je realno niža za 3,5% (Tabela TP-5).

Tabela T3-4. Srbija: prosečne mesečne zarade i međugodišnji indeksi, 2008-2013

	Prosečna mesečna zarada (RZS) ¹⁾				Međugodišnji indeksi prosečne mesečne bruto zarade (RZS) ²⁾	
	Ukupni troškovi rada ³⁾ , u din.	Neto, u din.	Ukupni troškovi rada, u evrima	Neto, u evrima	Nominalni	Realni
	1	2	3	4	5	6
2008	47.882	29.174	586	357	117,8	104,8
2009	52.090	31.758	554	337	108,8	100,6
2010	55.972	34.159	543	332	107,5	101,2
2011	62.213	38.000	610	373	111,1	100,0
2012	67.724	41.386	599	366	108,9	101,4
2012						
Q1	63.846	39.068	591	362	111,0	106,0
Q2	68.140	41.664	600	367	109,6	105,3
Q3	67.457	41.187	577	352	106,4	98,4
Q4	71.452	43.625	630	384	108,7	96,8
Decembar	76.830	46.923	677	413	106,6	95,1
2013						
Q1	67.704	41.419	606	371	106,0	94,6
Q2	72.143	44.248	644	395	105,9	95,9

Izvor: RZS.

Napomene:

1) Podaci za 2008. godinu su korigovani podaci na osnovu proširenog obuhvata uzorka za računanje prosečne zarade, u koji ulaze i plate zaposlenih kod preduzetnika.

2) Međugodišnji indeksi prosečne mesečne bruto zarade za 2008. godinu su obračunati iz prosečnih zarada za 2007. i 2008. na osnovu starog uzorka koji ne uključuje zaposlene kod preduzetnika. Međutim, ovi indeksi jesu uporedivi sa indeksima za 2009. godinu, s obzirom na činjenicu da je pri proširenju uzorka dinamika rasta zarada zadržana, a samo su njihove nominalne vrednosti umanjene za oko 12%.

3) Ukupni troškovi rada predstavljaju ukupno opterećenje poslodavca po radniku, uključujući sve poreze i doprinose, i iznose oko 164,5% neto zarade. Indeksi rasta bruto zarada i ukupnih troškova rada su jednaki jer su ukupni troškovi rada su veći od bruto zarade za fiksnih 17,9%.

Prema podacima nacionalnih statističkih zavoda, prosečna mesečna neto zarada u prvoj polovini 2013. zemljama u okruženja kretala se od 740 evra u Hrvatskoj, 480 evra u Crnoj Gori, 420 evra u Bosni i Hercegovini 330 evra u Makedoniji.

Okvir : Uticaj promene poreskih propisa na tržište rada

Izmenama Zakona o porezu na dohodak građana i Zakona o doprinosima za socijalno osiguranje, od juna ove godine uvedene su sledeće novine:

- smanjena je stopa poreza na zarade sa 12% na 10%;
- povećan je neoporezivi iznos zarade sa 8.776 dinara na 11.000 dinara;
- povećana je stopa doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje (PIO) koji padaju na teret zaposlenog sa 11% na 13% (stopa doprinosa za PIO na teret poslodavca ostala je nepromenjena, 11%);
- stopa doprinosa za PIO za ostala primanja (autorski ugovor, ugovor o delu itd.) povećana je sa 22% na 24%.

Cilj ovih izmena bio je preraspodela poreskih prihoda od lokalnih zajednica ka Republici, a njihov uticaj na tržište rada će najverovatnije izostati s obzirom da je rasterećenje zarada minimalno. Iako se u stručnoj javnosti u nekoliko navrata govorilo o neophodnosti smanjenja fiskalnog opterećenja rada¹ u cilju povećanja tražnje za radom, pre eventualnog uvođenja ovakve mere trebalo bi imati u vidu rezultate istraživanja iz drugih zemalja u kojima je slična politika već sprovedena. Različita istraživanja pokazuju na to da fiskalno rasterećenje rada dovodi do smanjenja troškova rada i povećanja zaposlenosti zaposlenosti, samo ako je dobro pripremljeno i podržano drugim merama ekonomske politike. U suprotnom postoji mogućnost da se veći deo fiskalnog rasterećenja iskoristi za rast neto plata, u kom slučaju se troškovi rada ne menjaju, pa ne raste ni tražnja za radnom snagom.

¹ Porezi na rad (ili poresko opterećenje rada) predstavljaju zbir doprinosa za socijalno osiguranje na teret zaposlenog, doprinosa na teret poslodavca i poreza na plate. Ukupni troškovi rada obuhvataju bruto zaradu uvećanu za dopinose za socijalno osiguranje na teret poslodavca. Neto zarada uvećana za porez na plate i dopinose na teret zaposlenog čini bruto zaradu.

U prvoj polovini godine, u odnosu na isti period 2012. zarade najviše porasle u regionu Šumadije i Zapadne Srbije

Posmatrano po regionima, prosečne neto zarade u prvoj polovini godine u odnosu na isti period 2012., najviše su porasle u regionu Šumadije i Zapadne Srbije i to za 8,7%. Najmanji rast zarada beleži region Beograda 4%.

Posmatrano po delatnostima, kao što se vidi iz Tabele T3-5, u Q2 2013. u odnosu na prethodni kvartal, neto zarade su najviše porasle u Stručnim, naučnim i tehničkim delatnostima i Administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima, i to za po 6.7%. U ostalim sektorima rast se kreće u intervalu od 0.5 do 1.1%. Najveći pad zarada, u iznosu od 3%, odigrao se u oblasti Finansija i osiguranja. Slično, kao i kod rasta zaposlenosti i u ovom slučaju najveći porast zarada ostvaren je u delatnostima u kojim dominira državni sektor.

T3-5. Realne desezonirane neto zarade, sektori delatnosti

	Stručne, naučne i tehničke delatnosti	Administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima	
		pomoćnim uslužnim delatnostima	Finansije i osiguranje
Q1, 2012	106,35	106,35	106,77
Q2, 2012	103,3	103,3	95,26
Q3, 2012	95,19	95,19	94,65
Q4, 2012	98,6	98,6	97,6
Q1, 2013	93,69	93,69	101,89
Q2, 2013	100,43	100,43	98,62

Izvor: obračun QM

3. Zaposlenost i zarade

Tabela P-6. Srbija: prosečna mesečna zarada i međugodišnji indeksi, 2006-2013

	Prosečna mesečna zarada (RZS)			Prosečna mesečna zarada (RZS)	
	Ukupni troškovi rada, u din.	Bruto, u din.	Neto, u din.	Međugodišnji realni indeks, bruto	Međugodišnji realni indeks, neto
2012					
Januar	59.927	50.829	36.639	101,5	101,9
Februar	65.440	55.505	40.003	107,1	107,3
Mart	66.171	56.125	40.562	109,3	109,6
April	68.930	58.465	42.215	104,1	104,3
Maj	66.267	56.206	40.442	110,2	110,0
Jun	69.221	58.712	42.335	102,0	102,1
Jul	67.486	57.240	41.180	99,6	99,2
Avgust	68.975	58.503	42.122	101,7	101,7
Septembar	65.910	55.903	40.258	94,2	94,2
Oktobar	68.067	57.733	41.558	96,6	96,5
Novembar	69.460	58.914	42.395	98,9	98,8
Decembar	76.830	65.165	46.923	95,1	95,3
2013					
Januar	64.193	54.447	39.197	95,0	94,9
Februar	70.975	60.199	43.371	96,5	96,4
Mart	67.943	57.628	41.689	91,4	91,5
April	75.750	64.249	46.530	98,6	98,9
Maj	68.289	57.921	41.821	94,7	95,0
Jun	72.389	61.399	44.394	95,3	95,6

Izvor: RZS.

Napomena: Podaci za 2008. godinu predstavljaju korigovane podatke na osnovu proširenog obuhvata uzorka za računanje prosečne zarade. Time su nominalne vrednosti zarada za 2008. godinu uporedive sa nominalnim vrednostima za 2009. godinu, ali nisu uporedivi sa prethodnim godinama.